

Kapitlet gav mig sparken så sent som igår, svensk kyrkotidning 2010

"Kapitlet gav mig sparken så sent som igår",

sjunger Olle Adolphson i en av sina sånger försonligt om en olycklig präst. Idag är det få präster och diakoner som upplever domkapitlet som en tillsynsmyndighet och vägledande instans med avgörande betydelse för deras förkunnelse och pastorala och diakonala arbete. Det är en brist. Orsaken till det ligger såväl hos domkapitlet som hos deras ordförande; stiftets biskopar, som ofta till varje pris söker undvika att en händelse blir ett tillsynsärende i domkapitlet. Med en förtydligad disciplinär funktion hos stiftens domkapitel förstärks rättssäkerheten såväl för kyrkomedlemmar och konfidenter som kommer i kontakt med kyrkans företrädare, men också för de präster och diakoner som står under domkapitlets tillsyn. (Ingress)

Göran Lundstedts ledare i SKT nr 16 är både välkommen och välskriven. Det är viktigt att domkapitlets funktion som tillsynsmyndighet för präster och diakoner får sin ställning stärkt, även om tanken inte alltid framstår som vare sig populär eller angelägen för många som utövar uppdraget som präst och diakon. Trots det är det präster och diakoner som har mest att vinna på en accentuering av domkapitlets tillsyn. Utöver frågor om kyrkans tro och bekännelse så handlar det också om enskilda medlemmars rättsäkerhet och därmed i förlängningen också om präster och diakoners rättssäkerhet. Liksom Göran Lundstedt har jag funnit att senare års ärenden i domkapitel främst handlat om präster och diakoners pastorala och privata agerande. Frågor om tro och bekännelse landar oftare som ett samtal mellan präst och biskop. Men även de pastorala ärendena har varit otydliga och motsägelsefulla. Går jag till mitt eget stift är det nära till hands att beskriva besluten som ett ömsom silande och sväljande av såväl kameler och myggor i en salig blandning. Den röda tråden är svår att finna. Det är inte bara den teologiska kompetensen som behöver stärkas utan även den juridiska.

Rättssäkerhet (UR)

Det senaste året har nyheter och avslöjanden haglat om sexuella övergrepp i den katolska kyrkan. Allra mest stötande har varit med den motvilja och håglöshet som Vatikanen och dess biskopar velat ta sig an dessa upptäckter. Inte sällan har de visat sig

vara kända för dess företrädare under lång tid. Mot den kyrkliga organisationen står sig den enskilda individen slätt.

Det gör det angeläget att ställa frågan hur den enskildes rättssäkerhet ser ut i Svenska kyrkan. Och det är här domkapitlets uppdrag blir viktigt. Det är domkapitlet som inte bara ska bevaka tro och bekännelse, utan också ha en tillsyn över präster och diakoner, så att den enskilda individens rätt blir tagen tillvara. Individens rätt är alls inte lika stark i Kyrkorodningen som den är i Hälso- och sjukvårdslagen, Socialtjänstlagen, Förvaltningslagen och Skollagen. Alla dessa fyra sistnämnda lagsamlingar börjar med att betona individens rättssäkerhet mot myndighet, skola och vård. Ingen läkare, lärare, socialsekreterare eller handläggare får kränka eller skada den enskilda individen. Kyrkoordningen ställer däremot bekännelsen i fokus och i första rummet (vilket paradoxalt nog borde leda till att tillsynsärenden beträffande ordningsfrågor, förkunnelse och bekännelse skulle vara i majoritet, vilket inte tycks vara fallet). Därtill kommer frågan om tillgänglighet. Hur många av kyrkans medlemmar vet om att man kan vända sig till domkapitlet med klagomål? Studerar man Socialstyrelsens hemsida på nätet, tillsammans med skolverkets och enskilda kommuners, landstings och länsstyrelsers hemsidor, finns de på så gott som samtliga hemsidor anvisningar och länkar till vart den kan vända sig som har klagomål eller vill göra en anmälan. Dessa uppgifter möter man som läsare vanligtvis på respektive myndighets startsida. Så är inte fallet på stiftens hemsidor, som inte tillhandahåller någon information över huvud taget beträffande möjlighet att göra anmälan till domkapitlen. Inte heller Svenska kyrkans hemsida på riksnivå innehåller sådan information. Visserligen finns en hänvisning till präster och diakoner i varje stift som kan samtala med den som utsatts för sexuella övergrepp. Det är bra, men långt ifrån alla ärenden handlar om övergrepp. Dessutom står inget om möjlighet att göra en officiell anmälan.

Det finns med andra ord ingen information för kyrkans medlemmar eller andra personer som kommit i kontakt med präster och diakoner vart de ska vända sig med klagomål eller anmälningar. Det är en allvarlig brist beträffande individens rättssäkerhet, men också för domkapitlens möjlighet att utöva en fungerande tillsyn.

Endast ena parten får överklaga (UR)

Därtill kommer den bestående begränsningen i Kyrkoordningen, att det endast är den präst eller diakon som fått ett beslut emot sig, som äger rätt att överklaga till

överklagandenämnden i Uppsala. Med andra ord. Om en präst blir fälld i domkapitlet för brister i det pastorala bemötandet eller hanterade av den kyrkliga ordningen kan denne överklaga till Svenska kyrkans överklagandenämnd. Men om beslutet går emot den som gjort en anmälan mot en präst, kan denne/a inte överklaga till överklagandenämnden. Detta är ytterligare en brist i rättssäkerheten som inte förekommer på samma sätt i andra myndigheters överklagandenämnder.

Präster och diakoners rättssäkerhet (UR)

Det kan tyckas motsägelsefullt påstå, att fler tillsynsärenden i domkapitlet och särskilt de som går vidare till Svenska kyrkans överklagandenämnd, också stärker präster och diakoners rättssäkerhet. Men så är tveklöst fallet. Idag befinner sig präster och diakoner i ett rättsosäkert läge. Det är svårt att veta vad som är tillåtet att säga och göra och vad som anses som stötande, felaktigt och otillåtet. Kyrkoordningens formuleringar är övergripande och svepande. Utrymme för tolkningar är stort. Får man som präst offentligt ifrågasätta Guds allmakt och ge uttryck för en mer komplex bibelsyn? Vad kan man ändra i handbokens ritual? När kan en diakon skriva intyg för en konfident och vad får man skriva? Hur långt får man gå i samhällskritik på det lokala planet? När är det kränkande att gå emot människors önskemål vid kyrkliga handlingar och pastorala och diakonala åtaganden, och när har man som präst och diakon varit alltför tillmötesgående och gått för långt? När har jag som kollega rätt att reagera mot präster som åsidosätter den kyrkliga ordningen och vägrar delta i gemensamma gudstjänster, ha nattvardsgemenskap eller utföra kyrkliga handlingar? En individ kan ju även kränkas och skadas genom det sätt som en präst och diakon förhåller sig till kyrkans ordning och bekännelse.

Det är endast genom många domkapitelsärenden som gått vidare till överklagandenämnden som vi kan fylla Kyrkoordningens rubriker med innehåll och därmed också veta var gränserna går. På det sättet skaffar vi oss viktiga prejudikat som kan göra både präst och diakon mer frimodig. Även diakoner som med civilkurage tagit modiga beslut och präster som fällt pastoralt kloka och tänkvärda påståenden i TV kan ibland anmälas till domkapitlet av någon som tagit anstöt. Då är det en trygghet att veta hur andra liknande ärenden bedömts och hanterats. Ju färre domkapitelärenden det finns att tillgå, desto mer otrygg och osäker måste diakonen och prästens tillvaro te sig i en arbetsmiljö som är långt ifrån självklar och tydlig.

Tillsyn är utveckling (UR)

Den enskildes rättssäkerhet är dåligt tillgodosedd i Kyrkoordningen och i Svenska kyrkans informationsmaterial. Genom att öka informationen om domkapitlens verksamhet och dessutom förstärka stiftsjuristernas ställning i stiftsorganisationen, som är den som på stiftsnivå har en överblick av Kyrkoordning och prejudikat, når vi en ökad rättssäkerhet för såväl anställda som medlemmar. Det finns inget som säger att en ökad prövning och tillsynsaktivitet via domkapitlen kommer att leda till en mer trångsynt och dogmatisk intolerant kyrka. Tvärtom skapar det en möjlighet att mer tydligt värna de beslut som tagits om Svenska kyrkans ordning så att dessa respekteras och efterföljs av alla berörda. Viktiga teologiska ställningstaganden av enskilda präster kan sanktioneras eller problematiseras. Präster och diakoner kan få uppleva att man har stöd av sin organisation, men också veta vad som inte är förenligt med vinningen till uppdraget. Idag möter jag allt fler kyrkoherdar som hellre vänder sig till stiftsjuristen än någon annan person i stiftsorganisationen, eftersom det är hos juristen man kan få tydliga, raka och trygga besked samt råd hur man ska förhålla sig i utsatta lägen.

Precis som Göran Lundstedt tror jag att fler sanktionsmöjligheter kan underlätta arbete och utveckling med tillsyn. Däremot bör fråntagandet av behörigheten att utöva uppdraget endast tillämpas i yttersta undantagsfall. Det är med alltför hårda sanktioner som tveksamheten och ambivalensen att utöva tillsyn tilltar.

Vi befinner oss således i ett läge där ökad tillsyn kan förbygga och motverka kränkningar mot en annan människa vare sig det sker fysiskt som psykiskt, andligt eller teologiskt.

Jakob Carlander